

STUDIECIRKEL- HANDLEDNING

Mänskliga rättigheter – ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter



FONDEN FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

sensus

Inledning

Att samtala med varandra ger nya perspektiv. Det kan låta stort och det är det. Möten mellan människor ger möjlighet att ta del av hur andra tänker och resonerar. I mötet och samtalet behöver du inte vara tvärsäker på vad du tycker. Kanske är det t o m en tillgång att få fundera högt – att ta del av andras tankar berikar och utmanar, nya idéer och insikter uppstår. Det är detta som är folkbildning.

Studiecirkelns upplägg

Att mötas i en studiecirkel innebär att lära av och tillsammans med andra. Alla har erfarenheter, tankar och idéer att bidra med. Cirkelhandledningen innehåller förslag till övningar och samtalsfrågor för att inspirera till goda samtal där alla är delaktiga.

Den är avsedd för grupper som vill lära sig mer om mänskliga rättigheter och i synnerhet vad ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter innebär. I cirkelhandledningen finner du inspiration, övningar och förslag på ett upplägg för tre träffar. Se handledningen som en inspiration men anpassa ert upplägg till vad som passar just er grupp bäst. Vill ni ha förslag på fler övningar till exempel för att lära känna varandra, skapa goda samtal eller utvärdera så hittar du fler tips på [www.sensus.se](#).

Metodtips

Det kan vara bra att ha en penna eller annat sätt att göra markeringar när du läser. Ett utropstecken (!) för det som blir en aha-upplevelse och ett frågetecken (?) för det som blir oklart, underlättar när det är dags att i gruppen börja samtalet. Du kan få fler tips och idéer på pedagogiska metoder som underlättar samtalet i gruppen. Det är enkelt att registrera din cirkel hos Sensus. Klicka här [www.sensus.se](#).

Att tänka på före start

Kom överens om vilka samtalsregler som ska gälla för det goda samtalet. Utse en samtalsledare som värnar om att alla kommer till tals, att gruppen håller sig till ämnet, att tiden fördelas rättvist och att ni möter varandra i respekt. Vi föreslår övningen *Tryggare rum* som görs tillsammans med gruppen för att göra rummet tryggare för dig och varandra. Att göra den övningen är ett enkelt sätt att öka tryggheten i rummet och att öka tillgängligheten i rummet då deltagare får uttrycka sina behov. Vi samtalar inte för att ”vinna” utan för att få nya perspektiv och berika varandra. Tillåt dig och andra att testa tankar även om de inte är färdiga. Ta kontakt med ditt närmaste Sensuskontor så får du hjälp med att komma igång.

Tryggare rum

I denna övning förutsätts att du som ledare tar ansvar för att verksamheten ska vara tryggare för alla. Du som ledare har tagit ställning för att varje deltagare har rätt till ett likvärdigt bemötande och ska ges möjlighet att delta på lika villkor utifrån sina individuella förutsättningar och behov. För att du som ledare ska kunna uppfylla detta mål behöver du först ta reda på vilka behov och förutsättningar som finns hos deltagarna i gruppen.

Övningen Tryggare rum är ett sätt att försöka ta reda på dessa behov och omvandla dem till gemensamma överenskommelser eller sätt att vara med varandra som alla, både deltagare och ledare, kan följa. En poäng med övningen är alltså att inte bara du som ledare ska ges möjlighet att skapa detta tryggare rum utan att varje deltagare ska få möjlighet att bidra till detta.

Utifrån frågorna formulerar ni gemensamma regler som ni som grupp kommer överens om ska råda när ni möts. På så vid vidgas normerna i verksamheten genom att fler får sina behov tillgodosedda.

Ställ frågorna nedan, låt var och en fundera enskilt, därefter två och två och sedan i helgrupp. Det ni kommer fram till blir en överenskommelse, ett förhållningssätt, till varandra där ni säger att ni vill skapa ett tryggare rum för varandra.

- Vad behöver jag för att känna mig tryggare i rummet?
- Vad tror jag andra kan behöva för att känna sig tryggare i rummet?

Ett förslag kan vara:

- Vi talar som om alla identiteter finns i rummet
- Vi lyssnar på och talar om och med varandra med respekt
- Vi respekterar varandras namn och pronomen
- Vi tillåter varandra att prova tankar högt

En cirkelplan

Vi föreslår ett upplägg med tre träffar om ca 2,5 klocktimmar per gång (Ca tre studietimmar á 45 minuter). Studiehandledningen är anpassad efter dessa tidsramar, men det går självklart att välja ett annat upplägg. Kanske hinner ni inte med alla frågor och övningar. Välj då de som är mest intressanta för gruppen. Ägna en del av första tillfället att diskutera hur ni vill lägga upp er cirkel. Varje cirkelträff inleds med någon form av ”check in” för att skapa fokus och närvaro och avslutas med en ”check out” för att summera träffen, förslagsvis en runda med någon fråga.

Förberedelse

Ta del av:

- Fonden för mänskliga rättigheters sida om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.
- Regeringens sida om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Träff 1

Tema: Vad är ESK-rättigheter

- Gör övningen Tryggare rum
- Checka in

Vad hoppas du att ni kommer samtala om vid denna träff?

Utgångspunkter

Den här första träffen kommer vi att reda ut några begrepp inom mänskliga rättigheter, som skyldighetsbärare och rättighetsbärare, universella, odelbara och inbördes beroende rättigheter. Vi kommer också att titta på den delen av mänskliga rättigheter som brukar kallas ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ESK-rättigheter).

Det internationella systemet om mänskliga rättigheter utgör ett ramverk för att reglera förhållandet mellan staten och dem som bor inom statens territorium. Grundläggande är förhållandet mellan staten och individen. Staten (skyldighetsbärare) är den som har ansvar för att genomföra rättigheterna, se till att alla har möjlighet att åtnjuta sina rättigheter och att fullfölja sina åtaganden i enlighet med de konventioner staten har tillträtt (ratificerat). Staten innebär det offentliga i alla dess delar, d.v.s. regeringen och dess myndigheter, riksdagen, regioner och kommuner. Individen är rättighetsbärare, alltså den som har rättigheter som staten ska tillgodose. Det finns en diskussion inom mänskliga rättighetsområdet om kollektiva rättigheter, alltså att en grupp som sådan kan ha rättigheter. Ofta handlar det om urfolks rättigheter.

Mänskliga rättigheter är universella, odelbara och inbördes beroende av varandra. Det innebär att de gäller alla, överallt, oberoende av medborgarskap, utan diskriminering och utan åtskillnad (universalism). Att de är odelbara och inbördes beroende av varandra betyder att det inte är möjligt att bara arbeta med en rättighet och utelämna andra (t.ex. bara arbeta med rätten till deltagande i det demokratiska samhället, utan att arbeta med rätten till en skälig levnadsstandard) eftersom rättigheternas uppfyllelse är beroende av varandra.

De ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna (ESK-rättigheter) utgör en del av de universella, odelbara och inbördes beroende mänskliga rättigheterna. Vi kommer att prata om vilka rättigheterna är, hur det kommer sig att det finns en konstgjord uppdelning mellan dessa och de medborgerliga och politiska rättigheterna och varför det är så viktigt att dessa rättigheter inte faller i skymundan. ESK-konventionen, som innehåller t.ex. rätten till utbildning, en bostad och bästa möjliga hälsa, får i vissa delar genomföras stegvis (progressivt) utifrån landets tillgängliga resurser. Alltså tas hänsyn till landets ekonomiska och sociala förutsättningar, men regeringen måste ständigt arbeta för att stegvis genomföra rättigheterna. Det finns också omedelbara rättigheter och åtaganden i konventionen, som att t.ex. utarbeta handlingsplaner för hur genomförandet ska gå till. Alla tillgängliga resurser innefattar fördelning av skattemedel på ett icke-diskriminerande sätt, och på så vis kan en regering som väljer att för-

dela resurser på ett diskriminerande sätt anses bryta mot konventionens åtaganden. Det är inte tillåtet att göra försämringar och förbättringarna ska göras på ett icke-diskriminerande sätt. I ESK-konventionen framgår också att staterna förbinder sig att bidra ekonomiskt och med andra resurser till länder som inte har tillräckliga resurser (t.ex. bistånd) och mottagarländerna måste använda biståndet för att arbeta mot ett uppfyllande av konventionen.

Som förberedelse får du gärna [klicka här](#) och läsa om ESK-rättigheterna. För att se lite hur man kan jobba utifrån ESK-rättigheterna kan du [klicka här](#) där det finns publikationer inklusive faktablad, remissvar och rapporter. Du kan också titta på själva konventionstexten här (tillsammans med andra konventioner som Sverige har ratificerat (tillträtt):

Frågor för samtal

- Vilka mänskliga rättigheter har du kommit i kontakt med idag?
- Vilka berör dig mest? Hur kommer det sig?
- Hur förhåller sig rättigheterna till varandra? T.ex. på vilket sätt är rätten till en skälig levnadsstandard beroende av rätten till utbildning och vice versa? Eller rätten till utbildning i förhållande till rätten att rösta?

Checka ut

Någon ny kunskap eller insikt från denna träff?

Träff 2

Tema: Hur ser det ut med ESK-rättigheter i ditt sammanhang?

- Påminn om överenskommelsen för ett tryggare rum. Se om det ska läggas till något mer till överenskommelsen.
- Checka in

Vad hoppas du att ni kommer att beröra vid denna träff?

Utgångspunkter

Denna andra träff tänkte vi ägna åt att titta på rättigheterna i förhållande till vår egen verklighet. Mänskliga rättigheter är ett perspektiv som omfattar i stort sett alla livsområden. Vi kommer att utgå ifrån era verksamheter och tillsammans fundera på vilka rättigheter som berörs, på vilket sätt och hur ni skulle kunna formulera det ni gör i mänskliga rättighetstermer. För att angripa detta kommer vi även att prata om ett rättighetsbaserat förhållningssätt.

Som förberedelse vill vi att du formulerar för dig själv vad din förening/verksamhet har för fokusområden/hjärtefrågor och funderar på vilka rättigheter den berör. Läs gärna också om vad ett rättighetsbaserat förhållningssätt, utifrån de fyra principerna om delaktighet, ansvarsutkrävande, icke-diskriminering och transparens.

Delaktighet:

- Hur ser planeringen av verksamheten ut?
- Har de som berörs möjlighet att påverka innehållet?
- Kan mål, prioriteringar och resursfördelning påverkas?
- Är det bara vissa som deltar i verksamheten?
- De som inte deltar vet vi varför de inte är där och varför de inte kommer?
- Hur ser uppföljning och utvärdering av verksamhet ut – vilka får vara med och göra det?

Ansvarsutkrävande:

- Är det tydligt vart en vänder sig för att framföra synpunkter när det inte fungerar?
- Är det tydligt vem som har ansvar för att åtgärda brister?

Icke-diskriminering:

- Är verksamheten tillgänglig för alla?
- Är det något i uppläggets utformning som riskerar att utesluta?
- Vad kan göras för att fler ska känna sig välkomna?

Transparens:

- Är informationen om verksamheten lättillgänglig?
- Är information om prioriteringar och resursfördelning tillgänglig?
- Är målet och syftet öppet och tydligt?
- Är det tydligt vem som får vara med och påverka syfte och mål?

Frågor för samtal

- På vilket sätt kan din verksamhet kopplas till mänskliga rättigheter?
- Stärker er verksamhet någon mänsklig rättighet?
- Finns det skyldighetsbärare som ni kan ställa krav på?
- Hur tycker du att ni idag arbetar rättighetsbaserat?

Checka ut

Något du tar med dig från denna träff som kan göra skillnad i ditt sammanhang?

Träff 3

Tema: Hur kan vi arbeta med utgångspunkt i ESK rättigheter?

Påminn om överenskommelsen för ett tryggare rum. Se om det ska läggas till något mer till överenskommelsen.

Checka in

Vad vill du bidra med denna träff?

Utgångspunkter

Denna tredje och sista träff ska vi prata om vad vi kan göra rent praktiskt utifrån ESK-rättigheter. Det mest konkreta som görs med jämna mellanrum är att samordna en s.k. parallellrapport till FN:s ESK-kommitté. Kommittén har i uppdrag att ungefär vart femte år granska de stater som har tillträtt ESK-konventionen. För att kunna genomföra granskningen tar kommittén in en rapport från regeringen om hur de har genomfört konventionen sedan senaste granskningen. Parallellrapporten ger kommittén en kompletterande bild av situationen i landet utifrån civilsamhällets perspektiv och visar på var efterlevnaden brister.

Staten som skyldighetsbärare har ansvar för att mänskliga rättigheter efterlevs. Staten omfattar regeringen, riksdagen, myndigheter, regioner och kommuner.

- Här kan ni ta del av tidigare parallellrapporter: _____ och _____
- Här kan ni läsa mer om parallellrapportering: _____

Frågor för samtal

- Finns det rättigheter som inte efterlevs?
- Skulle din organisation vilja bidra med sina erfarenheter och kunskap till parallellrapportering?

Checka ut

Det här tar jag med mig från våra träffar i att göra skillnad i vårt gemensamma samhälle.

Ytterligare tips

- Studiecirkel i rättighetsbaserat förhållningssätt:
- Webbkurs om diskrimineringslagen:
- Diskrimineringsombudsmannen: